

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำเสนอการตีความเรื่องสุขชาติพุทธเกษตร ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ได้รับ ความศรัทธาอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนamahayan อันเป็นแนวความคิดที่มีพัฒนาการมาควบคู่กับ พระพุทธศาสนamahayan ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยปรากฏหลักธรรมดังกล่าวอยู่ในพระคัมภีร์ สำคัญ ตลอดจนประติมากรรม จิตรกรรม และผลงานการสร้างสรรค์ทางศิลปะในนานาชาติจำนวนมาก ไม่ถ้วน ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งอิทธิพลของแนวความคิดเรื่องสุขชาติ ได้มีผล ต่อการกำหนดรูปแบบการปฏิบัติธรรม เช่น การเจริญพุทธานุสติ การภาวนาพระนามพระโพธิสัตว์ การยังคุณธรรมเพื่อให้ได้เข้าถึงวิสุทธิภูมิแห่งนั้นด้วยวิริยะธรรมตามกำลังของผู้ปฏิบัติ แนวคิดดังกล่าว ส่งผลต่อแนวคิดทางสังคมตลอดจน ประเพณีที่เกี่ยวข้องด้วยวิถีชีวิตมนุษย์ของพุทธบริษัทฝ่าย มหายาน

การตีความเรื่องสุขชาติพุทธเกษตรนั้น อาจสามารถแบ่งเป็น ๓ รูปแบบด้วยกัน คือ การ ตีความในฐานะเป็นโลกภายนอก การตีความตามแนวความคิดในฐานะเป็นโลกภายใน และ การตีความ ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม การตีความทั้ง ๓ รูปแบบมีความสัมพันธ์กัน คือ การอธิบาย รูปลักษณะแบบบุคลาธิษฐาน ซึ่งเป็นการเห็นสุขชาติเป็นโลกภายนอก และการตั้งสุขชาติพุทธเกษตร จากโลกภายนอกมาตั้งอยู่ในจิตด้วยวิธีอธิบายเชิงธรรมาธิษฐาน หรือเปรียบเทียบสถานะอันเป็นองค์ คุณแห่งการเป็นผู้รู้ตื่น ผลจากการตีความทั้งสองแบบข้างต้น ถูกประยุกต์สู่การแสดงคุณสมบัติของทั้ง สองสิ่งนั้นสู่การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ด้วยวิธีเข้าใจถึงสุขชาติที่อยู่ภายในจิต และการสร้างสรรค์ สุขชาตินั้นให้บังเกิดขึ้นในโลกมนุษย์ ด้วยการสร้างสรรค์สังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข สุขชาติ ทั้ง ๓รูปแบบ จึงกล่าวได้ว่า เป็นพุทธเกษตรที่ตั้งอยู่ภายนอก พุทธเกษตรในจิตภาวะ และพุทธเกษตร บนพื้นพิภพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่องศรัทธา ปัญญา และการบำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์

เมื่อได้วิเคราะห์ถึงการตีความทั้ง ๓ รูปแบบ พบว่าการตีความดังกล่าวมีแนวคิดอันเป็นเครื่องมือในการอธิบายเรื่องสุชาวดีพุทธเกษตรที่มีความโดดเด่นต่างกัน คือ การตีความในฐานะเป็นโลกภายนอกนั้น พบว่าปัจจัยด้านการจัดระบบความคิดตามทัศนะของผู้ตีความ ซึ่งมีกรอบแนวคิดทางอุดมคติเรื่องพุทธภูมิ และโลกุตระพุทธภาวะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดการอธิบายสภาวะของพระพุทธรูปด้วยการขยายพระพุทธรูปคุณอย่างโอฬาร ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมทางประวัติศาสตร์ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ เรื่องราวของสุชาวดีได้รับการถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของตัวบุคคล ในฐานะที่เป็นที่พึ่งดับทุกข์แก่มหาชนผู้เพียรหาความสุข สงบ สันติ ปัจจัยดังกล่าวอาจเป็นไปได้ว่าเกิดจากการใช้กุศโลบายในการปฏิรูประบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อรักษาสถานศรัทธาของพุทธบริษัท และแข่งขันกับลัทธิข้างเคียง ปัจจัยสำคัญด้านทัศนะคติและประสบการณ์ชีวิตของผู้ตีความ มีผลทำให้เรื่องสุชาวดีเป็นที่เชื่อถือ เช่น การประสบปาฏิหาริย์ และการได้รับการศึกษาของตัวบุคคลในทางรูปลักษณ์ หรือ เจตนารมณ์เพื่อรักษาเป้าหมายทางอุดมคติ คือ พระพุทธภูมิ ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติตามมรรคแห่งพระโพธิสัตว์

ปัจจัยในการตีความเรื่องสุชาวดีในฐานะเป็นโลกภายในนั้น อาศัยเครื่องมือเรื่องสมมติ สัจจะ และปรมัตตสัจจะในการอธิบายความ ซึ่งมีลักษณะของการอุปมาอุปไมย โดยยกเอาสุชาวดีพุทธเกษตรที่อยู่ภายนอกมาอธิบายสภาวะทางจิตซึ่งมีคุณสมบัติของการเข้าถึงธรรมประการต่าง การตีความแนวนี้นี้ยังได้รับแนวคิดเรื่องความคิดที่จะเข้าใจถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของพระพุทธรูปตามนัยแห่งมหายานแล้ว คำว่า “พุทธะ” นั้น อันหมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นี้ ล้วนมีอยู่ในตัวของทุกคน และทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีการอธิบายว่า จุดประสงค์ของพระพุทธรูปในการแสดงธรรมนั้น เป็นไปเพื่อการรู้แจ้งแก่สรรพสัตว์ ฉะนั้นการแสดงเรื่องราวของสุชาวดีจึงถือเป็นวิถีทางประการหนึ่งที่จักทำให้เข้าถึงเป้าหมายนั้นได้ สุชาวดีในจิตจึงเป็นการแสดงเส้นปลายแห่งจุดหมายทางอุดมคติ โดยยกอุปลักษณ์ของสุชาวดีที่เป็นตัวตนที่กั้นขวางสภาวะที่แท้จริงนั้นออกไป และเรายังสามารถอธิบายได้ว่า การตีความดังกล่าวเป็นวิธีการเติมเต็มเรื่องศรัทธา และ ปัญญา เพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นรูปลักษณ์ให้เข้ามาเห็นสภาวะแห่งการรู้แจ้ง ซึ่งเป็นปัญญาพ้นทุกข์ อันเป็นจุดประสงค์สำคัญของพระพุทธศาสนา

ความงามของสุชาวดี ได้กลายมาเป็นอุดมการณ์ในการสร้างสรรค์สังคมปัจจุบันให้เกิดความสุขทั้งทางจิตใจ และร่างกาย ด้วยแนวความคิดที่จะสร้างสุชาวดีบนพื้นพิภพของกลุ่มพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ด้วยวิธีการสร้างจิตสำนึกแบบพระอริยเจ้า พระโพธิสัตว์ในพุทธเกษตร

และแสดงออกด้วยการเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีความทุกข์ให้ได้รับการดูแลอุปมาดังพระโพธิสัตว์ที่เฝ้า
มองสรรพสัตว์อยู่เสมอ การประพุดิตดังกล่าวจึงอุปมาดังการจำลองสุชาวดีพุทธเกษตรมาตั้งบนโลก
มนุษย์ เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายในแนวทางดังกล่าวจึงเป็นตัวผู้บำเพ็ญประโยชน์นั่นเอง บุคคล
ผู้ปฏิบัติย่อมได้เข้าถึง สุชาวดีและสหายโลกธาตุจึงมิได้แยกออกจากกัน ด้วยการรู้ที่จะเห็นสุชาวดีใน
ปัจจุบันขณะ และด้วยการเกื้อกูลแก่ผู้อื่น

ในสังคมไทยเรานี้ เรื่องนรก สวรรค์ ก็ได้มีการตีความที่เป็นทั้งภพภูมิภายนอก ที่จักได้พบ
ในอนาคต และการอธิบายว่าเป็นสภาวะจากจิต และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากสามารถเห็นสภาวะ
นั้นได้ในปัจจุบัน เป็นสวรรค์ในปัจจุบัน นิพพานปัจจุบัน การตีความดังกล่าวล้วนแต่อาศัยเครื่องมือ
การตีความด้วยการเห็นคุณสมบัติอันแท้จริง และด้วยการพิจารณาเห็นธรรมดังกล่าวก็ยังสามารถส่ง
ต่อความเบิกบานนั้นสู่สังคมได้เช่นเดียวกับอุดมคติของมหายาน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการตีความเรื่องสุชาวดีพุทธเกษตรในพระพุทธศาสนา มหายาน เราจักเห็นได้
ว่ามีหลักธรรมสำคัญ ๓ ประการ คือ ศรัทธา ปัญญา และความกรุณา อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเผย
แผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางแห่งสุชาวดี ผู้วิจัยเห็นว่า หลักธรรมทั้ง ๓ ประการนี้เป็นแบบแผนอัน
ดีงามสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจะส่งผลให้มีความตั้ง
มั่นในธรรมที่สามารถเห็นแจ้งได้ด้วยตนเอง แล้วนำความรู้ที่ตนสั่งต่อสู่สังคม

สังเกตได้ว่า การตีความทั้ง ๓ รูปแบบ คือ ความสมบูรณ์ของแนวคิดเรื่องสุชาวดี หากขาด
อย่างใดอย่างหนึ่งไป อุดมคติแห่งสุชาวดีอาจจักไม่สามารถสำแดงคุณานุภาพออกมาได้อย่างเต็มที่
หากพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้อาศัยแนวคิดดังกล่าว คือ การมุ่งศรัทธาเป็นอุดมคติ เจริญปัญญา
เป็นเครื่องทำให้ได้รู้แจ้ง แล้วนำความเข้าใจนั้นทำให้ผู้อื่นได้รู้ตาม หรือได้สัมผัสถึง ก็จักบังเกิด
ประโยชน์อย่างมหาศาล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ขอเสนอว่า

๕.๒.๑ ควรมีการทำการศึกษเปรียบเทียบถึงวิธีการเจริญพุทธธานุสติตามแนวทางของ สุขาวดีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการเจริญพุทธธานุสติในพระพุทธศาสนาเถรวาท ถึงประเด็น ความเหมือนและความแตกต่างในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ ขั้นตอน และประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่ง จักสามารถเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติธรรมทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาท

๕.๒.๒ ควรมีการทำการวิจัยศึกษาวิธีการอธิบายพระพุทธธรรม ด้วยวิธีการที่เข้าใจง่าย และเป็นปัจจุบัน สามารถเข้าถึงได้ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อเป้าหมายในพระพุทธศาสนา ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่มีความเห็นเบื้องต้นว่า เป้าหมายในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยาก มีความลำบาก เป็นอุดมคติที่ ยากแก่การเข้าถึง เช่น เรื่อง “นิพพาน” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท หรือ เรื่อง “พุทธภูมิ” ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ข้อนี้เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญยิ่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมศรัทธาและความ เข้าใจที่ดีต่อเป้าหมายในพระพุทธศาสนา และเป็นวิธีที่ผู้ศึกษา ปฏิบัติ จักได้สัมผัสเข้าถึงได้จริงใน ปัจจุบัน

๕.๒.๓ ควรมีการทำการวิจัยศึกษาถึงประโยชน์ของแนวคิดการตีความทั้ง ๓ กลุ่ม ที่มีผลต่อ การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน พิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ตลอดจนถึงทัศนคติ ซึ่งเมื่อ บุคคลได้มีศรัทธาปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวแล้ว สามารถทำให้ได้รับประโยชน์อย่างไร ซึ่งรูปแบบ การตีความทั้ง ๓ กลุ่มได้แสดงให้เห็นถึงหลักธรรม ศรัทธา ปัญญา และความกรุณา บุคคลผู้ได้เจริญ ปฏิบัติตามธรรมข้างต้นย่อมได้รับผล โดยเฉพาะการได้รับผลทางด้านจิตใจ การแสดงผลของการ ปฏิบัติที่มีผลในทางที่ดี อาจเป็นแรงจูงใจสำคัญที่กระตุ้นให้พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปได้ตระหนักถึง การศึกษาและการปฏิบัติธรรมมากขึ้น